

Programma: nader te bepalen.

Een programma zonder programmaboekje: het lijkt een beetje op grabbelen in een grabbelton; op blindemannetje spelen. Maar het spel dient een hoger doel.

Het past perfect bij een bezoek aan een pianist die het programma dat hij gaat spelen bewust verhuult: IJburg, een van de nieuwste aangroei's van Amsterdam en de woonplek van Caspar Vos, is onzichtbaar verstopt in een potdichte mist. Het is dat mijn smartphone herhaaldelijk en dwingend verzekerde dat de bestemming toch echt was bereikt, anders had ik de ingang van zijn appartementencomplex nooit gevonden. Eenmaal binnen en gastvrij onthaald met koffie en verhalen, wordt alles duidelijk. Alleen het programma niet: dat blijft voorlopig in nevelen gehuld.

In het appartement van Caspar Vos kijk ik om me heen. Zie ik aanwijzingen? Mmm, een mooie Picassoreproductie, een Goethe van Andy Warhol en later komt er nog een Caravaggio voorbij. Maar wacht eens even: een ingelijste foto van Liszt! Caspar Vos helpt me vriendelijk uit de droom. De foto kreeg hij van zijn vader. Vos vindt Liszt als mens en kunstenaar fascinerend en zijn composities fantastisch, maar heeft nog niet zoveel affiniteit met zijn muziek. Dus misschien toch geen Liszt op het onzichtbare programma?

Dat de pianist niet wil dat het publiek van te voren weet wat hij tijdens zijn Dutch Classical Talent Award-tour gaat spelen lijkt misschien een beetje op geheimzinnigdoenerij, maar dat is het absoluut niet en het is al helemaal niet bedoeld om extra aandacht te trekken. Hij heeft een duidelijk en belangrijker doel voor ogen: 'Ik wil mensen anders naar muziek laten luisteren, op een onbevungen manier, om zo tot een nieuwe luisterervaring te komen.'

In een aankondiging op zijn website onderbouwt hij zijn keuze voor een 'niet-programma' met retorische vragen: "Kijk je anders naar een schilderij als je weet dat het een Picasso is? Smaakt wijn anders als op het etiket Château Margaux prijkt? Beïnvloedt een naam van een componist je luisterervaring?" De pianist is benieuwd naar de antwoorden, maar tegelijkertijd weet hij vrijwel zeker "dat het voor een onbevungen ervaring verrijkend werkt wanneer het publiek vooraf zo min mogelijk wordt gestuurd."

Inmiddels is Caspar nog zekerder van zijn zaak, want hij heeft het uitgeprobeerd. Het kostte bij sommige zaalprogrammeurs wel wat overreding, vertelt hij, maar op verschillende plekken heeft hij het DCT programma zonder voorkennis over componisten en werken kunnen uitvoeren. En met een goed resultaat. 'Ik was blij dat het succesvol was en de mensen zo enthousiast. Voor mij was het ook heel spannend, want ik vraag het publiek natuurlijk wel mij te vertrouwen. En, gelukkig waren de reacties heel positief.'

Truffels

Gaan mensen tijdens een concert zonder programmaboekje niet constant zitten gissen, vraag ik hem. Caspar: 'Neem de toegift na een concert. Meestal kondigt de musicus die van te voren niet aan, hij gaat zitten en speelt. Na afloop van zo'n concert ontstaat er een 'buzz' in de zaal. Mensen gaan met elkaar overleggen wat het was. Dat maakt het extra spannend en levendig. Ik ben dus niet bang dat

mensen het minder leuk of mooi vinden doordat ze niet weten wat er gespeeld wordt.

Het is te vergelijken met naar een goed restaurant gaan en je daar laten verrassen door de chef-kok. Toevallig gebeurde mij dat laatst ook. Ik ging met vrienden uit eten en er was geen menu. Wel kwam de chef het diner introduceren. Toen bleek een van de gerechten gebaseerd te zijn op truffel. En ik houd absoluut niet van truffel. Als ik dat gerecht op de menukaart had zien staan had ik het niet genomen. Maar in dit geval – met zo'n goede kok en in zo'n goed restaurant – wilde ik het niet meteen op voorhand weigeren. Toch ging ik er vanuit dat ik het waarschijnlijk niet zo lekker zou vinden, maar het was superlekker! De truffel was zo subtiel verwerkt dat het gerecht heel anders smaakte dan ik had verwacht. Zo zie je, wat vlak vooraf verschaft informatie met je beleving kan doen. Laat staan dat je helemaal niet weet wat er op je bord komt en je je gewoon laat verrassen.'

Bijna elk programma in een concertzaal bevat wel zo'n 'truffel', en die is voor iedereen iets anders, beaamt Vos. 'Als iemand geen grote Schubert liefhebber is en hij ziet op het programma een hele Schubert sonate staan kunnen er verschillende dingen gebeuren. Hij hoopt dat de musicus zó goed en gepassioneerd speelt – en daarbij zo heilig gelooft in die Schubert – dat hij hem kan overtuigen, óf hij gaat helemaal niet naar het concert. Maar als diezelfde man of vrouw naar het concert gaat en niet weet niet dat het Schubert is wat hij of zij hoorde, kan de muziek op een hele andere manier beleefd worden.'

Heeft Caspar Vos dan bewust 'truffels' (lees, complexe of minder toegankelijke muziek) in zijn programma gestopt? Termen als complex of ingewikkeld moeten zoveel mogelijk worden vermeden, vindt hij. 'Complexiteit in een stuk kan voor mij als pianist juist een enorm interessante wereld zijn, waar heel veel te ontdekken en te beleven is. Laat mensen zelf bedenken wat ze van iets vinden. Wanneer bijvoorbeeld in een toelichting een componist wordt beschreven als een obscure toondichter die weinig erkenning kreeg, of als iemand die ingewikkelde werken schrijft met doorwrochte harmonieën, wordt de muziek al meteen in een bepaalde hoek gedrukt. Door geen programma vooraf te geven wil ik het publiek aan het denken zetten. En het creëert voor mij een mooie mogelijkheid om de mensen op een hele open en eerlijke manier kennis te laten maken met muziek die hen misschien nog niet bekend is.'

Uniek spel

Het is niet zo dat Caspar Vos straks het podium betreedt met een enorme stapel partituren onder de arm, een blik slaat op het publiek en dan pas besluit wat hij gaat spelen. 'Net als iedere andere pianist en net als op ieder ander recital moet ik me heel goed voorbereiden op een concert, ik ga niet maar een beetje improviseren. En ik vertel na ieder stuk wat men heeft gehoord. Bovendien zorg ik ervoor dat er na afloop een programmaatje ligt met daarop alle werken en opusnummers, zodat mensen het thuis nog even kunnen bekijken. Ik wil wel alvast onthullen dat het in ieder geval een gevarieerd programma zal zijn. Ik ga mijn publiek niet overvoeren met heel veel werken van een bepaalde componist of stijl.'

Deze manier van programma's presenteren is ook niet alleen zaligmakend, zegt Caspar Vos. Hij is niet van plan al zijn programma's altijd zo uit te voeren.

Voorkennis door een lijstje van te spelen werken en toelichtingen kunnen ook heel leerzaam zijn, geeft hij toe. Onlangs heeft hij tijdens een bezoek aan een

Picassotentoonstelling in Londen voor het eerst ook maar eens een audiotour genomen. 'De visie van al die curatoren gaf toch een toegevoegde waarde. Het kan de blik de goede kant op sturen, zodat je iets in zijn context ziet. Maar ik vind het interessant ook die andere kant te belichten.'

Dat hij met zo'n 'niet-programma' zelf ook een beetje een mystery guest wordt snapt hij wel. 'Van een pianist van wie je weet dat hij vooral Russische muziek speelt of alleen maar Philipp Glass, of waanzinnig moeilijke operatranscripties van Liszt, krijg je als luisteraar meteen een bepaald beeld. Al dan niet kloppend.'

Wat voor een pianist ben ik? Eigenlijk zou ik willen dat iemand anders dat zou vertellen, want het publiek kan een heel ander beeld van mij hebben dan ik zelf heb, maar goed: Ik ben, geloof ik, een gevoelig musicus. Ik houd mij heel erg bezig met de klank, de klankkleuren. Daar duik ik echt de diepte in. Dat maakt me misschien ook wat introverter dan anderen. Tegelijkertijd ben ik op het podium ook redelijk ontspannen, open en gemakkelijk benaderbaar. Ik voel mij erg thuis in het Romantische repertoire. Ook qua emoties; ik heb het idee dat ik daar veel van mijzelf in kwijt kan. Ik stort me graag in details en ben minder van de grote gebaren.'

Caspar Vos komt niet uit een typisch muzikaal gezin. 'Mijn ouders zijn geen musici, maar de radio stond altijd aan en er klonk thuis veel klassieke muziek. Er werd al snel een piano aangeschaft en mijn zussen, broer en ik werden op pianoles gedaan, gewoon als onderdeel van de algemene ontwikkeling. Ik was de enige die het langer volhield en toen bleek dat ik wat meer aanleg had, ben ik op mijn elfde lessen gaan nemen bij Frank Peters in het Artez conservatorium in Arnhem. Ik heb een heel normale jeugd gehad. Mijn leven stond niet van jongs af aan in het teken van de muziek en ik doorliep geen jong-talentklassen. Ik voetbalde liever met vriendjes dan dat ik de hele dag achter de piano zat. Het is echt uit mezelf gekomen. Toen ik een jaar of vijftien was merkte ik: pianospelen is wat ik het liefste doe. Toen ging ik als een bezetene studeren en maakte in korte tijd grote stappen. En ik deed het met zoveel plezier dat ik er heel hard mee door ben gegaan.'

Inmiddels is Caspar Vos cum laude afgestudeerd, heeft hij veel masterclasses gevolgd bij grote pianisten en prijzen gewonnen. Zijn agenda is behoorlijk vol. Maar van achterover leunen is geen sprake. 'Ik blijf een eeuwige twijfelaar, zelfs nu denk ik nog wel eens: kan ik het wel? Net als iedereen heb ik mijn onzekerheden. Ik worstel soms met de hoge verwachtingen en laat me wel eens afleiden door te veel te kijken naar anderen die misschien virtuozer spelen dan ik.'

Maar, uiteindelijk gaat het daar niet om. Je moet dicht bij jezelf blijven en datgene doen waarvan je denkt: dat ben ik. Want alleen zo krijg je iets unieks in je spel. Zoiets heeft wel tijd nodig, het is een proces van volwassen worden. Als je dat gaat inzien kun je denken: ik kan dit wel!? Maar wel altijd met een vraagteken.